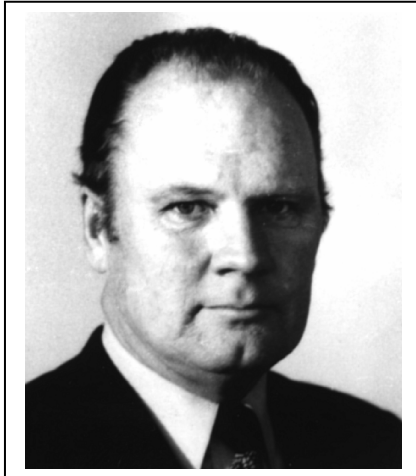

HABIL. DR. VYTAUTAS JONAITIS**1938 11 20–2006 05 09**

Šių metų gegužės 9 dieną mus pasiekė skaudi žinia – nelauktai iš mūsų tarpo išėjo ilgametis bendradarbis, Ekologijos instituto vyriausiasis mokslo darbuotojas, buvęs Entomologijos laboratorijos vadovas, habilituotas daktaras, Lietuvos mokslo premijos laureatas, buvęs Lietuvos entomologų draugijos leidinių atsakingas redaktorius Vytautas JONAITIS. Klatinga liga pakirto atkaklumu ir ištvirme pasižymėjusį kolegą. Mus paliko tvirto nusistatymo gamtininkas, išmintingas ir doras mokslo draugas, gyvenime buvęs gana taupus žodžiams,

bet labiausiai už viską mėgęs darbą, pasižymėjęs pavyzdingu pareigingumu.

Lietuvos entomologijos mokslas patyrė didelę netektį. Išleistose mokslo knygose ir žurnalų straipsniuose liko tvirtai išpausta jo pavardė. Kruopščiausiai renkami jam skirti atminties žodžiai vargu ar prilygtų netekčiai. Jis iškeliavo palikęs garbę mokslui.

V. Jonaitis gimė 1938 11 20 Sodeliškiuose (Pašvitinio vls.). Pagal išsilavinimą buvo miškininkas. 1957 m. baigęs Linkuvos vidurinę mokyklą, studijavo Lietuvos žemės ūkio akademijoje. Jo pažintis su entomologija prasidėjo anksti. Dar būdamas akademijos studentu, 1962 m. Kaune parašė savo pirmąjį entomologinį darbą „*Anykščių girininkijos lapgraužiai (Coleoptera, Chrysomelidae), jų daroma žala, ir kovos priemonės su jais*“. Jį apgynęs kaip diplominį, įgijo miškų ūkio inžinieriaus kvalifikaciją. 1962–1964 m. jaunas absolventas dirbo Anykščių ir Širvintų miškų ūkiuose, tačiau visa tolimesnė jo veikla buvo susieta su entomologiniais tyrimais. Beveik 40 metų V. Jonaitis – profesionalus entomologas, nuo 1969 m. – mokslininkas. Jam visada buvo svetimas noras kuo nors išsiskirti, dėl karjeros kam nors įsiteikti. Todėl ir jo pareigų hierarchija Lietuvos MA Zoologijos ir parazitologijos, vėliau – Ekologijos institute tebuvo natūralus dalykinių nuopelnų, pareigos, darbštumo įvertinimas. 1968–1975 m. jis Zoologijos ir parazitologijos instituto jaunesnysis, 1975–1985 m. vyresnysis, 1986–1991 m. vadovaujantis mokslinis bendradarbis, 1985–1986 m. kartu ir Vabzdžių ekologijos sektoriaus vadovas, 1991–2003 m. vyriausiasis mokslinis bendradarbis, Ekologijos instituto Entomologijos laboratorijos vadovas, nuo 2003 m. vyriausiasis mokslo darbuotojas.

Apibendrintai teigiant, pagrindinė V. Jonaičio mokslinės tematikos kryptis buvo parazitinių plėviasparnių ichneumonidų (Hymenoptera, Ichneumonidae) faunos ir sistematikos darbai, biologinių sistemų funkcionavimo, tarpekosisteminių ryšių ir autoreguliacijos procesų tyrimai. Jis taip pat vadovavo laboratorijos faunos, sistematikos ir ekologijos tyrimams.

Preliminariai galėtume išskirti kelis V. Jonaičio entomologinių tyrimų etapus.

1969 m., apgindamas pirmąją disertaciją apie eglės jaunuolynų spyglius graužiančiuosius kenkėjus, kurių daugumą sudarė pjūkleliai, bei jų gamtinius priešus, jis įsijungė į nuoseklius Lietuvos plėviasparnių tyrimus. Po kurio laiko, kartu su P. Zajančkausku paskelbė 305 rūšių, visų iki 1975 m. Lietuvoje užregistruotų pjūklelinių vabzdžių (Phytophaga), sąrašą.

Vėliau buvo atlikti sodo lapus graužiančių kenkėjų parazitų tyrimai. Tai buvo siejama su tuo metu skatinamu parazitinių vabzdžių ir apskritai entomofagų išaiškinimu, jų

reikšmės integruotai augalų apsaugai įvertinimu. Pasirodė leidinys, parengtas kartu su bendraautoriais „*Vabzdžių–sodo kenkėjų entomoparazitai Lietuvoje*“ (1979), kuriame pirmą kartą Lietuvoje buvo pateiktas daugiau kaip 150 rūšių – sodo kenkėjų parazitų – apibūdintojas.

1975 m. rudenį V. Jonaitis pradėjo planuoti SSRS faunos Cryptinae (Gelinae) ichneumonidų apibūdintoją. Šis, didelės apimties darbas, išplėstas įvairių kitų Palearktikos regionų Cryptinae pošeimio ichneumonidų rūšimis, buvo baigtas po kelių metų ir išleistas 1979 m. serijoje „*TSRS Europinės dalies vabzdžių apibūdintojas*“. Lygiagrečiai buvo tiriama Lietuvos bei kitų vietovių ichneumonidų fauna, dažniausių rūšių ekologija, fenologiniai ypatumai ir biocenotiniai ryšiai. Išleistas apibūdintojas lietuvių kalba „*Lietuvos ichneumonidai*“ (1983). V. Jonaitis aktyviai tyrinėjo Lietuvos saugomų teritorijų plėviasparnių fauną.

Labai svarbiu darbo etapu laikytinas laikotarpis po 1981 metų, kai V. Jonaitis daugelį metų organizavo ir vykdė parazitų–šeimininkų tarpusavio ryšių bei vabzdžių populiacijų dinamikos tyrimus. Su kitais jis yra sukūręs šeimininko ir parazito sąveikos matematinį modelį (1984). Apibendrinęs duomenis apie vieno didžiausių Ichneumonidae šeimos pošeimio – Cryptinae fauną (išteklis), trofinius ryšius (formavimą, funkcionavimą ekosistemose), 1988 m. jis apgynė biologijos mokslų daktaro (habil. dr.) disertaciją. Ši disertacija („*Šeimininko ir parazito entomokompleksų ištekliai, formavimas, ir funkcionavimas ekosistemose*“) buvo pertvarkyta į leidinį ir 1990 m. išleista atskira knyga.

Pagaliau, po ilgamečių tyrimų jis teoriškai pagrindė naujus šeimininko ir parazito sistemų gausumo ir fenologinių ciklų kitimų vertinimo bei vabzdžių populiacijų formavimo ir kontroliavimo principus. Šių tyrimų rezultatai buvo susisteminti 1999/2000 m. ir paskelbti anglų kalba išėjusiame didelės apimties kelių autorių darbe „*Vabzdžių tarpekosisteminiai ryšiai ir jų dinamika*“ (2000). Jis parašė pagrindinius šio leidinio skyrius, buvo atsakingasis jo redaktorius.

Būtina paminėti, kad V. Jonaitį domino ne vien siauri jo tiriamos vabzdžių grupės faunos ar ekologijos klausimai. Ne kartą jis yra samprotavęs ir rašęs apie daug platesnius neįmintus gyvojo pasaulio įvairovės dalykus, reiškė savo mintis, dėstė savas koncepcijas. Mokslinį V. Jonaičio palikimą, dar laukiantį platesnių vertinimų, sudaro beveik 200 mokslinių straipsnių, daugiau kaip 10 knygų ir brošiūrų, kitų darbų, kuriuose liko ne vienas vertingas gamtos faktas, ne viena įdomi mokslo idėja. Jis galvojo apie „Lietuvos faunos“ plėviasparnių tomą, rengėsi dalyvauti sudarant daugiakalbį Lietuvos bestuburių pavadinimų žodyną, turėjo kitų sumanymų. Liko neapibūdintų rūšių entomofaunistiniai rinkiniai.

Be to, turėtume paminėti V. Jonaičio dalyvavimą programoje „Rūšis ir jos produktyvumas areale“. Ichneumonidų sistematikos klausimais jis stažavosi Rumunijoje (1973) ir SSRS MA Zoologijos in-te (1982). Buvo kviečiamas dalyvauti sąjunginėse ekspedicijose, kaip vienas iš ichneumonidų sistematikos specialistų, buvo gavęs pasiūlymą dalyvauti rengiant „Tolimųjų Rytų vabzdžių apibūdintoją“. Jis apibūdindavo kitų mokslo institucijų ichneumonidus, konsultavo mokslinių įstaigų entomologus.

Buvo tylus mokslo darbininkas, nepriklausė oficialiajam elitui, todėl nebuvo lepinamas pagyrimais ar raštais. Tik 1994–1995 m. buvo gavęs aukščiausio laipsnio valstybės stipendiją pasižymėjusiems mokslininkams, o po daugelio atkaklaus darbo dešimtmečių, įvertinus entomologinių tyrimų, trukusių net 37 metus, rezultatus, jam

buvo paskirta 2004 metų Lietuvos mokslo premija už darbų ciklą „Vabzdžių fauna, trofiniai ryšiai ir populiacijų dinamika (1966–2003 m.)“ (kartu su dr. Povilu Ivinskiu).

V. Jonaitis turėjo ir visuomeninės veiklos nuopelnų: buvo Lietuvos entomologų draugijos tarybos narys, 1995–2006 m. Lietuvos entomologų draugijos viceprezidentas, priklausė Rusijos entomologų ir Tarptautinei hymenopterologų draugijoms, daugelį metų buvo draugijos leidinio „Acta entomologica Lituanica“, tęstinio straipsnių rinkinio „Naujos ir retos Lietuvos vabzdžių rūšys“ atsakingasis redaktorius, nuo 1990 m. mokslo žurnalo „Ekologija“, nuo 1998 m. „Acta Zoologica Lituanica“ redaktorių kolegijos narys. Į mokslo kelią V. Jonaitis atvedė 6 mokslo daktarus.

Netekome santūraus ir kuklaus, bet nuostabiai darbštaus vabzdžių tyrėjo, ne tik norėjusio, bet ir galėjusio dar daug nuveikti. Apie taurų mokslo draugą liko taupios eilutės enciklopedijose, žinyuose. Amžinam poilsiui V. Jonaitį priglaudė Vilniaus Saltoniškių kapinių tyla. Visiems entomologams, mokslo bendruomenės nariams liko didelė pareiga ilgam išsaugoti jo šviesų atminimą.

Algimantas Jakimavičius
Lietuvos entomologų draugija, VU Ekologijos institutas

Habil. Dr. Vytautas Jonaitis
1938 11 20–2006 05 09

Habil. Dr. V. Jonaitis passed away on 9 May 2006. He was the well known specialist of Ichneumonidae, the head of Laboratory of Entomology in the Institute of Ecology (1991–2003), the vice – president and managing editor of the publications of the Lithuanian Entomological Society, member of editorial board of the publications „Ekologija“ and „Acta Zoologica Lituanica“, the supervisor of 6 Ph. D students, the laureate of the Lithuanian Award for Science. In spite of that he was a very quiet, humble, fair and warm – hearted person.

He was born on 20 November 1938 in Sodeliškiai, Lithuania. He graduated the Lithuanian Academy of Agriculture. V. Jonaitis worked at the forestry in the cities of Anykščiai and Širvintos. From 1968 he began to work at the Institute of Zoology and Parasitology of the Lithuanian Academy of Sciences. V. Jonaitis defended his doctoral thesis on the parasites and natural enemies of spruce needles in 1969. He concentrated on parasitic Hymenoptera studies (Hymenoptera, Ichneumonidae). V. Jonaitis published more than 200 scientific papers and he was a co–author of 10 books. He was the author of the part of the “Key to the insects of European part of USSR” for Cryptinae. The main focus of his research was ecology, population dynamics, inter – ecosystematic relationships of insects, the relationships between hosts and parasites.

He was laborious investigator of insects, good friend, accommodating colleague.

A. Jakimavičius
Lithuanian Entomological Society, Institute of Ecology of Vilnius University